

คณะสังคมวิทยา
และมานุษยวิทยา
มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์

หนังสือประกอบนิทรรศการ

PRIMATES and ME

เรียนรู้วานร เข้าใจมนุษย์

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาเฉลิมพระเกียรติ

Primates and Me: เรียนรู้วานร เข้าใจมนุษย์

ความพยายามที่จะส่อง “กระจกสะท้อนที่ไม่คลุมเครือ”
ฝ่าอคติผ่านหมอกที่เคยหลงเชื่อกันว่า “วัฒนธรรม”
คือคุณสมบัติจำเพาะเพียงอย่างเดียวของมนุษย์
ที่ทำให้พวกเราต่างจากวานร สัตว์ และสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ

Primates and Me: เรียนรู้วาน เข้าใจมนุษย์

บรรณาธิการ	ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุดแดน วิสุทธิลักษณ์	
คณะบรรณาธิการ	พันชนะ วัฒนเสถียร	
	รองศาสตราจารย์ ดร.ววิทย์ บุญไทย	
	เหมือนพิมพ์ สุวรรณภาค	
	อดิศร แม้ไพลิน	
	อารีรัตน์ ปานจับ	
	อุรฉัตร อุมาร์	
เลขานุการคณะบรรณาธิการ	เดชาภิวัชร นพมิตร	
คณะที่ปรึกษา	กฤษ กฤษเจริญโชคชัย	ดร.พฤติ เกิดชูชื่น
	ชัยยา ห้วยหงษ์ทอง	พันธจักร ว่องปรีชา
	ชื่นกมล ศรีสมโภชน์	พีรนุช ดุลกุล แดพเพลลา
	เดชาชัย วงศาโรจน์	เมธิตา ราชรองเมือง
	ณัจจุจิวา ทรัพย์เพิ่ม	รัฐชัย ใจดา
	ดร.ณัฐรินทร์ ทองดี	ดร.วัชร ปรัชญานุสรณ์
	ธรรมบุญ เลี่ยมบาง	วิทยา สกลเจริญเวช
	นภาศิริ อิมแสง	ดร.วีระพงษ์ ประสงค์จีน
	ประจุมพร สายสุนีย์	อมรรัตน์ โสมศุภผล
ปก	สกลชนก เผื่อนพงษ์	
รูปเล่ม	ดุษฎีพร ขาตินุตร	
จัดพิมพ์	สมาคมการท่องเที่ยวเขาใหญ่	
	พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาเฉลิมพระเกียรติ คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	

*Primas sum: primatum
nihil a me alienum puto*

I am a primate; nothing about
primates is alien to me.

ซำๆ คือไพรเมต
ไม่มีอะไรเกี่ยวกับไพรเมตที่แปลกแยกไปจากซำๆ

Earnest Albert Hooton
(1887–1954)
American anthropologist and primatologist

PRIMATES **and ME**

เรียนรู้วานร เข้าใจมนุษย์

นิทรรศการ Primates and Me: เรียนรู้วานร เข้าใจมนุษย์

การสัญจรของนิทรรศการ “Primates and Me: เรียนรู้วานร เข้าใจมนุษย์” จะเกิดขึ้นมิได้เลยหากดิฉันไม่ได้มีโอกาสไปดูงานนิทรรศการนี้ที่พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาเฉลิมพระเกียรติ เมื่อช่วงปลายปี 2566 ที่ผ่านมา เมื่อดูแล้วจึงเกิดความคิดว่าจะทำอะไรให้นิทรรศการนี้ได้สัญจรมาจัดแสดงที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียน นักศึกษา ประชาชน นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ที่มาท่องเที่ยวศึกษาธรรมชาติในพื้นที่อุทยานฯ ในแต่ละปีซึ่งมีจำนวนนับล้านคน ได้ชมนิทรรศการนี้ด้วย

ดิฉันขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ อาจารย์ประจำ คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อาจารย์ ดร.อุดมลักษณ์ อุ้นตระกูล ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาเฉลิมพระเกียรติ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จันทน์ เจริญศรี คณบดีคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐฉิณี ทองดี ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑ์ไม้กลายเป็นหิน นายชัยยา ห้วยหงษ์ทอง หัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ศาสตราจารย์ ดร.วรเรณ – ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.จรียา บรอดเคลแมน นายพันธจักร ว่องปรีชา ดร.วีระพงษ์ ประสงค์จีน และห้องปฏิบัติการทางมานุษยวิทยากายภาพและชาติพันธุ์วิทยา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รวมถึงบุคคลอีกมากมาย ที่มีส่วนทำให้การสัญจรของนิทรรศการนี้เกิดขึ้น แน่แน่นอนว่าทุกท่านต่างเห็นตรงกัน และพร้อมสนับสนุนร่วมกันบูรณาการการจัดนิทรรศการและกิจกรรมทางวิชาการ ต่างๆ ที่จะมีขึ้นในครั้งนี้ ณ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว และในปีหน้าจะสัญจรไปจัดแสดงที่พิพิธภัณฑ์ไม้กลายเป็นหิน ฯลฯ

เรามีได้เพียงแต่ช่วยกัน “เคลื่อน” นิทรรศการนี้ออกมาจาก “พิพิธภัณฑ์” เท่านั้น

แต่คงหมายถึงการที่เรายอมรับการเคลื่อน - กระจายตัวของ “ความรู้” ให้เกิดขึ้นท่ามกลางความหลากหลายของสรรพสิ่งที่มีชีวิตตามธรรมชาติ เพื่อให้เกิดการ “เรียนรู้ เข้าใจ ยอมรับ” แล้วนำไปพัฒนา ปรับปรุง สร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ในพื้นที่ทางวัฒนธรรมแห่งใหม่ ๆ นอกมหาวิทยาลัย ชุมชน ป่าเขา และในฐานะที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ได้รับยกย่องเป็นมรดกโลกทางธรรมชาติ (World Heritage Park) และอุทยานมรดกแห่งอาเซียน (ASEAN Heritage Park) ที่เราทุกคนควรมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนเมืองของเรา เพื่อสร้างการเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ของทุกคนในโลกอย่างยั่งยืน

พันธชน: วัฒนเสถียร

(นายกสมาคมการท่องเที่ยวเขาใหญ่)

ไพรเมตกับฉัน: มนุษย์คือสิ่งใด

หนังสือเล่มนี้ จัดพิมพ์ขึ้นจากบทนิทรรศการ **Primates and Me: เรียนรู้วานร เข้าใจมนุษย์** ซึ่งเป็นนิทรรศการที่จัดแสดงที่พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาเฉลิมพระเกียรติ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต ปทุมธานี ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2566-29 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2567 ก่อนที่จะ “สัณจร” มาจัดแสดงต่อที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

นิทรรศการ “Primates and Me: เรียนรู้วานร เข้าใจมนุษย์” มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับวิชามานุษยวิทยากายภาพ มานุษยวิทยาวัฒนธรรม โบราณคดี สัตววิทยา ไพรเมตวิทยา ชีววิทยา และวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ และมีจุดประสงค์เพื่อขยายความรู้อันหลากหลายของการศึกษา “วานร” ซึ่งถือเป็น “ญาติ” ใกล้ชิดที่สุดของมนุษย์

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นมรดกโลกทางธรรมชาติและอุทยานมรดกอาเซียน ถือเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมอย่างยิ่งที่นิทรรศการจะได้สัญจรมาจัดแสดงที่นี่ เนื่องจากอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ นอกจากจะเป็นพื้นที่อาศัยของ “ไพรเมต” หลายชนิด ยังเป็นพื้นที่ตั้งของศูนย์ศึกษาวิจัยชะนีภาคสนามที่มีการใช้งานอย่างต่อเนื่องยาวนานที่สุดโดยทั้งนักวิจัยชาวไทยและชาวต่างประเทศ ในขณะที่ประเทศไทยมีชะนี 4 จาก 20 สายพันธุ์ (ชะนีมือขาว, ชะนีมิงกุก, ชะนีมือดำ และชะนีเซียมิง) อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มีชะนี 2 สายพันธุ์คือ ชะนีมือขาวและชะนีมิงกุก และการศึกษาชะนีภาคสนามที่มอสิงโต อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่นั้นได้มีการค้นพบที่สำคัญมากมาย ซึ่งนอกจากจะขยายความรู้เกี่ยวกับชะนีให้กว้างขวาง ลึกซึ้งขึ้นแล้ว ยังทำให้เข้าใจแง่มุมอื่น ๆ ของการทำความเข้าใจกลุ่ม “ไพรเมต” รวมถึงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของเขาใหญ่ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างสำคัญด้วย

พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติเฉลิมพระเกียรติ ซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลของคณะ
สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีความยินดีอย่างยิ่งที่
นิทรรศการ **Primates and Me: เรียนรู้วานร เข้าใจมนุษย์** ได้มีโอกาสเดินทาง
ออกนอกสถานที่และมีส่วนร่วมในการขยายความรู้อย่างกว้างขวางออกไปนอก
มหาวิทยาลัย และเพื่อประโยชน์ร่วมกันกับชุมชนและสาธารณชน

พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติเฉลิมพระเกียรติ ขอแสดงความขอบคุณและรำลึกถึง
ศาสตราจารย์ ดร.สมโภชน์ ศรีโกสามาตร ผู้มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและ
ช่วยเหลือในการจัดทำนิทรรศการมานับตั้งแต่จุดเริ่มต้น

พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติเฉลิมพระเกียรติ

คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สารบัญ

- 1 วานรและไพรเมต (Primate)
- 5 วานร ถึง มนุษย์: รอยเท้าแรกของบรรพชน
- 7 วานร ถึง มนุษย์ จากลูซี ถึง ปรีดี พนมยงค์
- 15 วานรวิทยาและการศึกษาไพรเมต: ผู้ชายทำความเข้าใจ “ซาก” ผู้หญิงทำความเข้าใจ “ชีวิต” ?
- 21 ภาษาวานร: จากเสียงถึงการสนทนา
- 24 เมื่อวานร “สนทนา”
- 29 เมื่อวานรเข้าสู่ “ยุคหิน”?: “เครื่องมือ” และการนิยามความเป็นมนุษย์
- 33 “วัฒนธรรม” ของวานร
- 39 อคติทางเพศในการทำความเข้าใจวานรและมนุษย์
- 41 วานร: สัตว์เดรัจฉานหรือเทพเจ้า
- 47 ที่ทางของวานรและมนุษย์ ?
- 52 มนุษย์คือสิ่งใด ?